

NOTES SOBRE UN VIATGE

Carme Baqué Pons
(cbaque@gencat.net)
Sònia Blasco Andaluz
(sblasco@gencat.net)

Quan estàs treballant i tens una família al darrera, sovint resulta difícil escapar-se'n. Mai trobes el moment de sortir de la roda de hamster on et veus ficada, mirar enfora de la teva gàbia i veure què fan els altres hamsters que es troben una miqueta més enllà. Per això, les jornades "Innovacions en museus arqueològics: un panorama sobre recents experiències en Europa" que va organitzar el Museu Arqueològic Provincial d'Alacant juntament amb l'*European Museum Forum*, la Universitat d'Alacant i la Diputació, els dies 15 i 16 de desembre, ens va semblar l'oportunitat perfecta.

El viatge prometia: quatre companyes de feina -i crec que quelcom més que això- amb moltíssimes ganes de parlar, apassionades pel seu treball i preparades per escoltar les presentacions d'una selecció dels museus d'arqueologia més innovadors a nivell europeu. Per acabar de completar-ho, i com no sempre es tenen tres (tres!!!) dies lliures de càrregues familiars i laborals, vam decidir apropar-nos a Almeria i afegir la visita del seu museu arqueològic - recentment inaugurat - a les dues visites -al museu d'Elx i al museu d'Alacant- que ja formaven part de la programació de les jornades. La vàrem encertar de ple.

Cal reconèixer que les jornades en sí no van ser el que esperàvem. És possible que la tria de museus respongués a criteris objectius i que realment estiguéssim davant dels representants dels tretze museus d'arqueologia més innovadors del moment. Però el cert és que, al nostre parer i al d'altre gent present, les presentacions no van respondre a les nostres expectatives, i que la majoria dels ponents es va dedicar purament a donar a conèixer el seu jaciment o museu. Això va provocar

que el tema en qüestió –les últimes innovacions- es tractés de forma més que superficial i que la conclusió més elaborada a la que podies arribar era que, segurament, valdria la pena visitar aquell museu i conèixe'l amb una mica més de profunditat.

Així doncs, el millor del viatge va ser, sens dubte, la visita als tres museus – el d'Alacant, d'Elx i d'Almeria - i les converses que a partir d'aquelles visites es van generar. Se'ns presentava una oportunitat singular, el fet d'anar a veure tres museus molt nous, en el disseny dels quals hi havia alguns noms coincidents. No tots els museus van resultar convinents, però moltes vegades aprens més d'allò que no t'agrada que del que t'agrada. També és cert que és molt fàcil criticar quan la feina ja està feta i que tots tres museus tenen un element que cal valorar molt positivament: la seva voluntat d'innovació, especialment pel que fa al museu d'Alacant i al d'Almeria.

És difícil trobar un llenguatge nou quan parlem de museus d'arqueologia. Així com els museus de ciència fa temps que han trobat el seu camí i han deixat de ser mers aparadors d'instruments per esdevenir uns espais on s'expliquen determinats fenòmens o teories científiques utilitzant diferents recursos expositius, els museus d'arqueologia continuen a la recerca d'un llenguatge propi que, en el millor dels casos, troba el seu comodí en les tècniques de presentació característiques dels museus d'art. Per això volem aclarir que les crítiques que segueixen a continuació les entenem com el que són, un exercici d'avaluació d'unes propostes que, independentment de les nostres valoracions personals, els hi volem reconèixer la seva voluntat de buscar nous camins, noves formes de comunicar-se amb el públic.

Tothom ens havia parlat del museu d'Alacant. Es tracta d'un museu de referència quan parles dels museus d'arqueologia. De fet, el mateix *European Museum Forum* l'havia guardonat com a museu europeu del 2004. Com a treballadores d'un museu d'arqueologia que aspira tard o d'hora a remodelar-se, era de visita obligada i, podríem dir que, a banda de les jornades, constituïa el segon principal objectiu del nostre viatge.

Si haguéssim de definir la nostra sensació quan vam acabar la visita a aquest museu, la paraula seria desconcertant. Se suposava que acabàvem de visitar el museu més innovador del nostre context geogràfic, els mitjans i recursos que s'havien fet servir eren impressionants i, malgrat això, hi havia alguna cosa que no lligava. Cap de nosaltres podia dir que el museu li acabés d'agradar del tot però, en canvi, el museu tenia tots els elements que se suposa que un museu modern ha de tenir. On estava el problema? Creiem que el problema era que els mitjans no sempre s'han posat al servei de les peces i de la seva interpretació i, per contra, en determinats moments, assumeixen un gran protagonisme en detriment de l'objecte original.

L'edifici que acull el MARQ era un antic hospital i les seves naus serveixen per articular un discurs que segueix un fil cronològic des de la prehistòria fins a època contemporània. El fet és que està dividit en espais massa simètrics i similars entre sí, on el negre és el color predominant, aconseguint una estètica fosca de les sales en general. Sobre elles predominen els mitjans audiovisuals, informàtics així com projeccions en parets i terres, que capten excessivament l'atenció del visitant, el qual rep moltíssim estímuls. Aquests dos fets, la desmesura d'estímuls i la similitud de les sales, fan que després de visitar un parell d'elles necessitis un espai de descans, una mica de llum, un respir. I aquest espai no hi és.

A aquesta sensació general però hem de destacar elements positius que pensem estan molt ben ideats. És el cas d'un vídeo que reproduïx elements quotidians de la vida en època ibèrica fent servir com a recursos decoracions pròpies de la ceràmica d'aquella època, o també el triclinium a l'apartat romà, que integra un mosaic original en una escena pintada. És molt interessant també com s'utilitza l'espai central de l'edifici per explicar l'arqueologia com a disciplina, i donar a conèixer les tècniques que es fan servir en diferents tipus d'excavacions. Per això es fan servir grans escenografies i també diferents elements interactius, alguns millor resolts que altres. La conclusió a la que segurament arribes és que ha estat un museu en el qual s'hi han abocat molts

mitjans, dels quals uns han estat més apropiadament aprofitats que altres, i que, en molts dels casos, s'han utilitzat desmesuradament.

La següent parada va ser Elx, amb el seu magnífic palmeral i un museu d'arqueologia inaugurat posteriorment al museu d'Alacant. El MAHE ens va semblar força interessant, si bé amb problemes tècnics sorprenents per a una instal·lació tan recent, com és el fet que és un espai eminentment transparent on la llum del sol crea uns problemes de reflexos molt importants que dificulten o no ajuden gaire a la visualització de les peces. Més enllà d'això, seguint la línia del museu d'Alacant, manté la seva voluntat d'innovació, si bé l'estètica és més neutra i els mitjans audiovisuals, al nostre parer, estan més al servei de les peces.

Al museu d'Elx també es manté el fil cronològic. Els espais que diferencien els àmbits tenen dos apartats, el de la vida -on es troben els objectes amb uns dibuixos fantàstics que donen pautes per interpretar cadascun dels elements- i el de la mort, on es fan servir rèpliques per reproduir diferents tipus d'enterraments. L'apartat de la vida també es recolza amb unes pantalles interactives, segurament excessivament grans, que permeten al visitant trobar informació complementària. D'altra banda, a la part de la mort es fan servir audiovisuals que reproduïxen els tipus d'enterraments que es vol il·lustrar.

Sembla tot treballat amb molt de detall. Els dibuixos tenen molta intencionalitat i a cada sala s'ha destacat la peça o peces principals, de manera que si el visitant només vol fer una visita ràpida no es descuidi cap dels materials que es consideren importants. També es reproduïx una excavació arqueològica i, d'una forma senzilla, s'identifiquen les diferents eines que es fan servir. El conjunt de tot plegat resulta agradable i assumible per l'espectador.

Finalment només ens quedava el museu d'Almeria que, com ja s'ha dit, estava fora de la programació de les jornades. És un museu molt modern, inaugurat recentment i radicalment diferent als altres. Quan arribes al vestíbul el primer que et sorprèn és la fredor de l'espai,

marbre i metall, colors blancs i grisos que recorden més la sala d'espera d'un hospital que un dels museus d'arqueologia que estem acostumats a visitar. Al sostre, una instal·lació d'art contemporani: el núvol de Siret. Tota una premonició del que ens esperava.

L'ambient del museu d'Almeria recorda molt la estètica zen, els espais interiors es comuniquen entre ells, la llum flueix d'un espai a un altre i cap d'aquests espais és exactament igual a l'anterior. Tot contribueix a la calma i a crear un ambient més que relaxat que et convida a gaudir de les peces. S'han seleccionat quatre moments de la història d'Almeria, quatre capítols que apareixen lligats entre ells per una columna estratigràfica que es troba situada al forat de l'escala principal. Cada sala és totalment diferent a l'anterior i, en la major part dels casos -segurament a excepció de la sala d'època romana, que és la més tradicional-, sorprenden. Aquestes variacions, juntament amb la pròpia arquitectura de l'edifici, fa que no et cansis i que tinguis ganes de saber què serà el que t'espera a la següent sala.

Més enllà dels recursos concrets utilitzats -que com a les bones pel·lícules és preferible no desvetllar-, el millor és la combinació que fa servir de mitjans tradicionals i moderns per comunicar-se amb el visitant. Encara que amb variacions, es fan servir elements propis de l'art contemporani per connectar amb el visitant i vincular-lo emocionalment amb aquelles persones relacionades amb els objectes del passat que -només ara- formen part d'una vitrina. Un cop oberts els ulls i el cor del visitant, i despertada la seva curiositat, un bon text, un bon dibuix, uns colors neutres i la gran convidada: la peça. De fons, uns audiovisuals que t'ofereixen una imatge, un só característic del moment, un ambient. Sempre hi ha coses criticables, sales o elements que, pel nostre gust no estan del tot ben resolts però el cert és que vam viure moments d'autèntica epifania. A vegades només era una frase, però era aquella frase. D'altres era la forma subtil en que a la columna estratigràfica s'insinuava el pas del temps. La major part venien donades per veure com tot s'ha cuidat i pensat al detall, intentant treure el màxim partit als elements exposats.

Aquest museu és un pas més enllà dels dos anteriors, on diferents disciplines – arquitectura, arqueologia, escultura, poesia, disseny , etc. – han estat capaces de trobar-se i d'interactuar entre si. Allò que els manuals de museografia ens ensenyen i que es tan car de veure en la realitat. El resultat és encoratjador.

No cal dir que us recomanem la visita a aquest museu. És indubtable que és una proposta que fa pensar, i que agradi o no, te la voluntat d'anar més enllà.

El final del viatge va arribar, però en el nostre cap un munt d'idees i projectes han quedat a l'espera de poder-los veure, en un futur pròxim, projectats en el nostre propi museu.